

Turkish Journal of Diaspora Studies

ISSN: 2717-7408 (Print) e-ISSN: 2757-9247 (Online)
Journal homepage: tjds.org.tr

Book Review

Moh Asmahil Kohan

To cite this article: Moh Asmahil Kohan (2024) [Aydoğan Asar, Vatansızlık: Uluslararası Temel Belgelerde Vatansız Kişiler ve Hakları], Turkish Journal of Diaspora Studies, 4(2), 224-227, DOI: 10.52241/TJDS.2024.0080

To link to this article: <https://doi.org/10.52241/TJDS.2024.0080>

Submission Date: July 7, 2024 **Acceptance Date:** August 2, 2024

Article Type: Book Review

© 2024 Moh Asmahil Kohan. Published with license by Migration Research Foundation

Published online: 30 September 2024

Submit your article to this journal [↗](http://tjds.org.tr)

Full Terms & Conditions of access and use can be found at
tjds.org.tr

Book Review

Aydoğan Asar, **Vatansızlık: Uluslararası Temel Belgelerde Vatansız Kişiler ve Hakları**, GAV Perspektif, Ankara, Ekim 2022, 284 sayfa, 116,25 TL, ISBN: 978-605-73877-8-3.

Moh Asmahil Kohan

Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara, Türkiye

Yaşanan zorlayıcı olaylar sonucunda insanlar uyruğu ülkelerin topraklarını gönüllü veya zorunlu bir şekilde bırakarak başka bir ülkenin egemenliğinde olan bölgelere göç etmektedirler. Göç eden bireylerin bir kısmının menşe ülkeleri ile olan hukuki ve manevi bağlarını devam ettirmekle o ülkenin himayesinden faydalanmakta iken diğer bir kısmının ise menşe ülkesinin himayesinden mahrum kaldığı, mahrum bırakıldığı veya istemediğinden korumasız ve kırılgan durumlarla karşılaşmaktadırlar. Bu gibi durumlarda olan bireylerin hem menşe ülkeleri ile olan ilişkilerinin belirsizliği hem de göç ettikleri ülkenin ulusal ve hukuksal yapısının özellikleri bu göçmenlerin vatansız kalmasına ve haklardan mahrum bırakılmalarına neden olmaktadır.

Menşe ve hedef ülkelere tanınan egemenlik hakkı, yurttaşlık anlayışı ve yargı yetkilerinin sınırında oluşan bir boşluğun çoğu zaman göçmenlerin vatansız kalmasına ve sayılarının her geçen gün artması ile sonuçlanmaktadır. Vatansızlıktan kaynaklanan sorunların ise yerel düzeyi aşarak uluslararası arenada düzensizlik ve belirsizliklere yol açtığı görülmektedir. Bu tür sorunların giderilmesi, durumdan etkilenen ve vatansız kalan göçmenlerin özellikle çocuklar ve kadınların en az bir ülkenin vatandaşlığına sahip olmalarının ancak ulusal düzenlemeler ile değil, bölgesel ve uluslararası sözleşmelerin devreye girmesi ile mümkün olacaktır. İlgili sözleşmelerde ise 'herkesin vatandaşlık hakkı olacak', 'vatansızlıktan kaçınılacak', 'kimse vatandaşlığından keyfi olarak yoksun bırakılamayacak' gibi ilkelerin yer aldığı, taraf devletlere vatandaşlık yasalarını düzenlerken ırk, cinsiyet, inanç ve etnik köken gibi konularda seçici ve ayrımcı davranmamaları gerektiği ifade edilmektedir.

Vatansızlıkla ilgili konuların daha kapsamlı bir şekilde araştırılması özellikle ulus devlet, yurttaşlık anlayışı ve ülkelerin egemenlik hakkı gibi konuların, ayrıca vatansızlığın tanımını, vatansızlığa yol açan nedenlerin ve sonuçların tespiti ve vatansızlığın önlenmesine yönelik ulusal ve uluslararası hukuki metinlerin anlaşılması için Aydoğan Asar'ın *Vatansızlık* kitabı önemli bir kaynak sayılmaktadır.

CONTACT Moh Asmahil Kohan asmahil_kohan1988@yahoo.com

Başvuru: 7 Temmuz 2024; Revizyon: 29 Temmuz 2024; Kabul: 2 Ağustos 2024; Makale Tipi: Kitap İncelemesi

Aydoğan Asar, gc ynetimi ve Türk yabancılar hukuku uzmanı olarak yıllardır hem yasaların tasarlanması ve yasalaşması hem de uygulamada çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Gc ve iltica alanları ile ilgili çeşitli resmi grevlerde bulunan Asar, Polis akademisi ve Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü gibi yerlerde gc, sınır ynetimi, yabancılar ve vatandaşlık hukuku gibi dersleri verdi. *Vatansızlık* kitabını kaleme alan Aydoğan Asarın gc ile ilgili *Türk Yabancılar Mevzuatında Yabancı ve Hakları; Gc Ynetimi; Yabancılar Hukuku*; ve *Yabancılar Hukukunda Geri Kabul* gibi kitapları ve diğer çalışmaları da mevcuttur. Asar, gc alanındaki çalışmalarını bir sivil toplum kuruluşunun başkanı olarak yürütmektedir.

Vatansızlık, bu kitabın başlığı olmakla birlikte dünyanın farklı blgelerine gc eden, ülkelerin ulus devlet yapısı, egemenlik hakkı ve gc politikalarının, ayrıca konuyla ilgili düzenlenen uluslararası szleşmelerin yetersizliğinden vatansız kalan veya kalmakla mecbur olan milyonlarca gcmenin durumundan bahsetmektedir.

Vatansızlık kitabı 5 blmden oluşmaktadır. Birinci blmde yazar vatandaşlığın olmazsa olmazı devlet ile birey arasındaki uyrukluğ ilişkisinin kavramsal erevesi ve tarihsel gelişimini, vatandaşlık haklarını, vatandaşlığın korunması ve vatansızlığın nlenmesi konusunda Türk yasalarının yanı sıra, blgesel ve evrensel insan hakları szleşmelerin ilgili hükümlerine değinmektedir. Vatandaş ve yabancı kavramları sınırında kalan ve hangi statüde yer alması gerektiği belirsizlik gsteren vatansızlık statüsünün yabancılar hukuku çerçevesinde değerlendirilmesi, vatansızların haklardan yararlanmaları ve vatandaşlık kazanmalarına kolaylık sağlaması açısından nemli sayılmaktadır. Asar’a gre: “vatansız kişilerin, hiçbir devlete hukuki bağı bulunmayan kişiler olduğu dikkate alındığında, vatansızlık halinin yabancılar hukukunun temel konularından biri olduğuna dair şüphe kalmamaktadır” (s. 32-33). Ekonomik, sosyal, siyasi ve diplomatik haklar bağlamında vatandaşlar ile vatansızlar arasındaki makas aralığının en çok açıldığı nokta diplomatik himaye grp grmemesidir. Yazar konu hakkında şöyle ifade ediyor: “zetle, vatansız kişilerin hukuken yabancı olduğu dikkate alındığında, vatandaşlarda olduğu gibi diplomatik himaye grme haklarından sz edilmemektedir” (s. 38).

Yazar, kitabın ikinci blmnde vatandaşlık hukukuna değinmiştir. Vatandaşlığın hangi yollardan kazanılacağına ynelik esaslardan bahsetmektedir. Vatandaşlığın aslen kazanılmasında soy bağı esası ve toprak esasının Türk hukukunun yanı sıra çoğu ülkenin hukuki sisteminde yer aldığını, vatansızlığın engellenmesinde nemli esaslar olduğunu belirtilmektedir. Soy bağı esası ile engellenemeyen vatansızlığın toprak esası ile bertaraf edildiğine dikkat çeken Asar, Türkiye’de bulunan ancak anne veya babadan vatandaşlık alamayan ocukların Türk hukukunda kabul edilen toprak esasına gre vatandaşlık kazanacaklarını ifade etmektedir. Asar, toprak esasına gre vatandaşlığın kazanılmasının son zamanlardaki yaşanan kitlesel, düzensiz ve zorunlu gclerle bazı zorlukları beraberinde getirdiğini sylemektedir. “Vatansızlığın daha ilk baştan çocukluk evresinden

engellenmesini ve insanları vatandaşlık hakkını kullandırmayı amaçlayan yukarıdaki düzenlemelerin, birtakım zorlukları ve riskleri içinde taşıdığı söylenebilir. Günümüzde düzensiz ve kitlesel göç akınlarındaki artışlarla birlikte refakatsiz çocuklar konusunun giderek derinleşmesi, konuyla ilgili tartışmaları bir süre daha gündemde tutacaktır” (s.58). Asar konuyla ilgili mevcut sorunlara ve bu sorunlardan kaynaklanan tartışmaların devam edeceğine değinmekle iktifa etmektedir; halbuki yeri gelince bu tartışmaların ortadan kalkması için nasıl bir politika izlenmesi gerektiğine de değinebilir idi.

Kitabın belki de en önemli ve dikkat çekici bölümünü üçüncü bölüm oluşturmaktadır. Yazar bu bölümde: “vatansız kişi; hiçbir devletin vatandaşı olmayan, temel haklara erişme sorunu yaşayabilen kişilerdir” (s. 100), tanım ile vatansızlık olgusunu, vatansızlığı tetikleyen unsurları, vatansızlığın tespiti ve Türk hukukunun yanı sıra çeşitli uluslararası sözleşmelerde vatansızlara tanınan hakları inceleme altına almıştır. Vatansızlığın tespitinde üye devletlere verilen yetki ülkelerin bu konuda seçici davranmalarına sebebiyet verecektir. Özellikle ulus devlet yapısının genişlemesi, düzensiz ve kitlesel göç akınlarının artması ve ülkelerin bu konudaki endişeleri onları daha hassas ve seçici davranmaya teşvik edecektir. Bu durumun ise vatansızlık ve ilgili sorunların devamı anlamına gelmektedir. Asar’a göre: “Aslında rasyonel, tutarlı, adil, şeffaf ve doğru sonuçlar veren bir tespit sistemine sahip olmak, vatansızlığın etkin şekilde yönetilmesinde devletlerin işini kolaylaştırdığı gibi olası hak kayıplarının da önüne geçmektedir” (s. 115).

Kitabın dördüncü bölümünde yazar vatansızlığı küresel adımlar bağlamında ve kitabın beşinci bölümünde ise vatansızlığı Türk mevzuatı çerçevesinde ele almaktadır.

Vatansızlığın azaltılması için atılan ulusal ve uluslararası adımlar ve düzenlenen yasalar bu kişilerin haklardan yararlanmaları ve belirsizlikten kurtulmaları açısından önemli sayılmaktadır. Ancak artan göç hareketleri ve ülkelerin egemenlik yetkileri ve keyfi davranışları hukuki (de jure) vatansızlardan daha ziyade fiili (de facto) vatansızları etkilemektedir. Çünkü fiili vatansızlık, vatandaşlık ile vatansızlık sınırında sıkışıp kalan bir durum olduğu bir gerçektir. Asar’a göre: “Fiili vatansızlık, uluslararası belgelerde net olarak tanımlanmadığından, hukuki vatansızlığın anlaşılmasında kavram kargaşasına yol açabilecek özelliktedir” (s. 104). Ayrıca belirtmek gerekir ki uluslararası hukukun bu alandaki yetersizliği bir yandan vatansızlıktan diğer statülere geçişleri diğer taraftan da fiili vatansızlıktan dolayı haklarından mahrum kalanları etkilemektedir.

Yukarıda kitap ile ilgili bazı değerlendirmelere yer verildi. Konunun önemi itibarıyla kitap araştırmacılar, politika uygulayıcıları ve öğrenciler için yol gösterici bir kaynak sayılmaktadır. Konuların kapsamlı ve müstenit bir şekilde özellikle Türk hukuku bağlamında ele alınması, yazarın hem yasaların tasarlanması hem de uygulamada bulunmasından kaynaklanmaktadır. Ancak kitapta kullanılan dilin ve beyan şeklinin okuyucu için ağır gelebileceği bir gerçektir; yalnız bu dilin ve beyan tarzının çeşitli hukuki metinlerden esinlendiği için belki de daha kolay bir dilin kullanılması mümkün olmayabilir. Asar’ın

bu kitapta daha fazla vatansızlığın hukuki boyutlarına değindiği gör÷lmektedir; halbuki konunun önemi itibariyle vatansızlığın olgusal olarak tartışılması daha iyi olur idi. Bununla birlikte, *Vatansızlık* başlığı ile yazılan bu değerli eserde yazar vatansızlık olgusunun ülkenin göç yönetimindeki yerine ve önemine değinmesi ile konuya farklı bir açıdan bakmış olabilir idi. Tüm bu konular ile birlikte kitabın literatüre kattığı değer ve yapılması önemli gör÷len yeni araştırmalara tuttuğu ışık ile okunması gereken eserler arasında yer almaktadır.

Orcid

Moh Asmahil Kohan <https://orcid.org/0009-0003-8581-1987>